5.5. Fakta-ark

SOSI-koder for innlegging i naturbase ligger bak hovednaturtype og naturtype

5.5.1	**Myr og kilde**	**A**
	Lavlandsmyr i innlandet	A07
	Kystmyr	A08
	Palsmyr	A04
	Rikmyr	A05
	Kilde og kildebekk	A06
5.5.2	**Rasmark, berg og kantkratt**	**B**
	Sørvendt berg og rasmark	B01
	Kantkratt	B02
	Nordvendt kystberg og blokkmark	B04
	Ultrabasisk og tungmetallrikt berg i lavlandet	B03
	Grotte/gruve	B05
5.5.3	**Fjell C**	
	Kalkrikt område i fjellet	C01
5.5.4	**Kulturlandskap**	**D**
	Slåttemark	D01
	Slåtte- og beitemyr	D02
	Artsrik veikant	D03
	Naturbeitemark	D04
	Hagemark	D05
	Lauveng	D17
	Høstingsskog	D18
	Beiteskog	D06
	Kystlynghei	D07
	Småbiotoperm	D11
	Store gamle trær	D12
	Parklandskap	D13
	Erstatningsbiotop	D14
	Skrotemark	D15
5.5.5	**Ferskvann/våtmark**	**E**
	Deltaområde	E01
	Mudderbank	E02
	Evjer, bukter og viker	E12
	Kroksjøer, flomdammer og meandrerende elveparti	E03
	Stor elveør	E04
	Fossesprøytsone	E05
	Viktig bekkedrag	E06
	Kalksjø	E07
	Rik kulturlandskapssjø	E08
	Dam	E09
	Naturlig fisketomme innsjøer og tjern	E10
	Ikke-forsuret restområde	E11
5.5.6	**Skog**	**F**
	Rik edellauvskog	F01
	Gammel edellauvskog	F02
	Kalkskog	F03
	Bjørkeskog med høgstauder	F04
	Gråor-heggeskog	F05
	Rik sumpskog	F06
	Gammel lauvskog	F07
	Rik blandingsskog i lavlandet	F13
	Gammel barskog	F08
	Bekkekløft og bergvegg	F09
	Brannfel	F10
	Kystgranskog	F11
	Kystfuruskog	F12
5.5.7	**Havstrand/kyst**	**G**
	Sanddyne	G03
	Sand- og grusstrand	G04
	Strandeng og strandsump	G05
	Tangvoll	G06
	Brakkvannsdelta	G07
	Rikt strandberg	G09
5.5.8	**Andre viktige forekomster**	**H**

5.5.1 Myr og kilde A

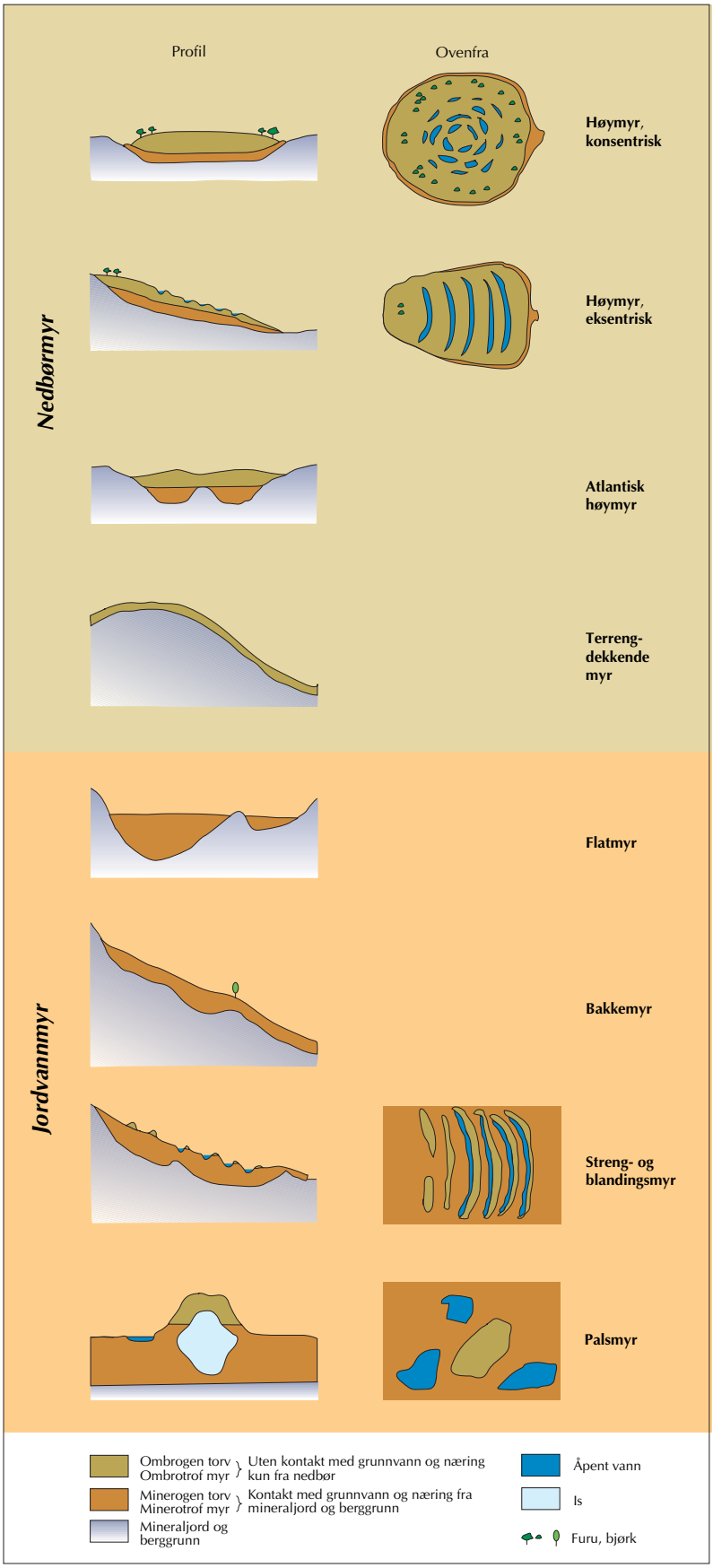
Foto: Jon Arne Sæter

Myr er økosystem med høy grunnvannstand, der nedbrytningen av dødt organisk materiale går så langsomt at det skjer en opphopning av delvis omdannet materiale, torv. Myrene er derfor egenartet ved at de produserer og avsetter sitt eget vekstsubstrat.

Myrene får tilført næring gjennom kontakt med grunnvann fra omgivelsene (mineraljord) og/eller fra nedbør.

Myr som har kontakt med grunnvann fra mineraljorda blir kalt jordvannsmyr eller minerotrof myr.

Etter lang tid med torvakkumulasjon kan myrplantene miste kontakten med vannforsyningen fra grunnen, og det blir da dannet nedbørsmyr (ombrotrof myr). Dette er de to hovedtypene av myr. Alle nedbørsmyrer vil imidlertid ha innslag av jordvannsmyr rundt kanten - den såkalte laggen. På fagspråket omtales der formyrene som myrkomplekser, og i et ombrotroft myrkompleks skal andelen ombrotrof myr være over 80%. I de mest nedbørrike delene av landet kan det også dannes myr over forhøyninger i terrenget, terrengdekkende myr.

Figur 5.1:
Skjematisk fremstilling av myrtyper (Moen 1998).

Endringer fra DN-håndbok 13-1999

Naturtyper i DN-håndbok 13-1999	Naturtyper i DN-håndbok 13 2.utgave 2006
Intakt lavlandsmyr	Intakt lavlandsmyr i innlandet
Intakt høgmyr	
Terrengdekkende myr	Kystmyr
Palsmyr	Palsmyr
Rikmyr	Rikmyr
Kilde og kildebekk	Kilde og kildebekk under skoggrensen
Under flere av naturtypene er inndelingen i utforminger justert.	

Tre naturtyper i den første utgaven av håndboka (*Intakt lavlandsmyr, Intakt høgmyr og Terrengdekkende myr*) er nå slått sammen og delt inn i to naturtyper (*Intakt myr i ytre kyststrøk og Intakt lavlandsmyr i innlandet*). Tabell 5.1 gir oversikt over hvordan utformingene nå er fordelt på naturtypene. Se også faktaarkene og vedlegg 5 med oversikt over endringer i naturtypebeskrivelser og verdisetting.

Utformingene under naturtypene Rikmyr og Kilde og kildebekk er endret, slik at de nå stemmer bedre med klassifiseringen av truete vegetasjonstyper i Norge (Fremstad og Moen 2001).

DN-håndbok 13-1999		DN-håndbok 13 2. utgave 2006	
Naturtype	**Utforming**	**Utforming**	**Naturtype**
Intakt lavlandsmyr	Myr i nemoral og boreonemoral sone	Flatmyr	Intakt lavlandsmyr i innlandet
	Myr i områder med stort arealpress	Blanding mellom nedbørsmyr og jordvannsmyr	
Intakt høgmyr	Konsentrisk høgmyr	Velutviklet høgmyr	
	Eksentrisk høgmyr		
	Atlantisk høgmyr	Atlantisk høgmyr	Kystmyr
Terrengdekkende myr	Terrengdekkende myr	Terrengdekkende myr	
		Jordvannsmyr	
		Blanding mellom nedbørsmyr og jordvannsmyr	

Tabell 5.1 *Sammenslåing av tre myr-naturtyper i DN-håndbok 13-1999 (intakt lavlandsmyr, intakt høgmyr og terrengdekkende myr) til to myr-naturtyper i DN-håndbok 13-2006 (intakt myr i ytre kyststrøk og intakt lavlandsmyr i innlandet). Utformingene under Intakt lavlandsmyr i DN-håndbok 13-1999 er ikke identiske med tilsvarende utforminger i DN-håndbok 13-2006.*

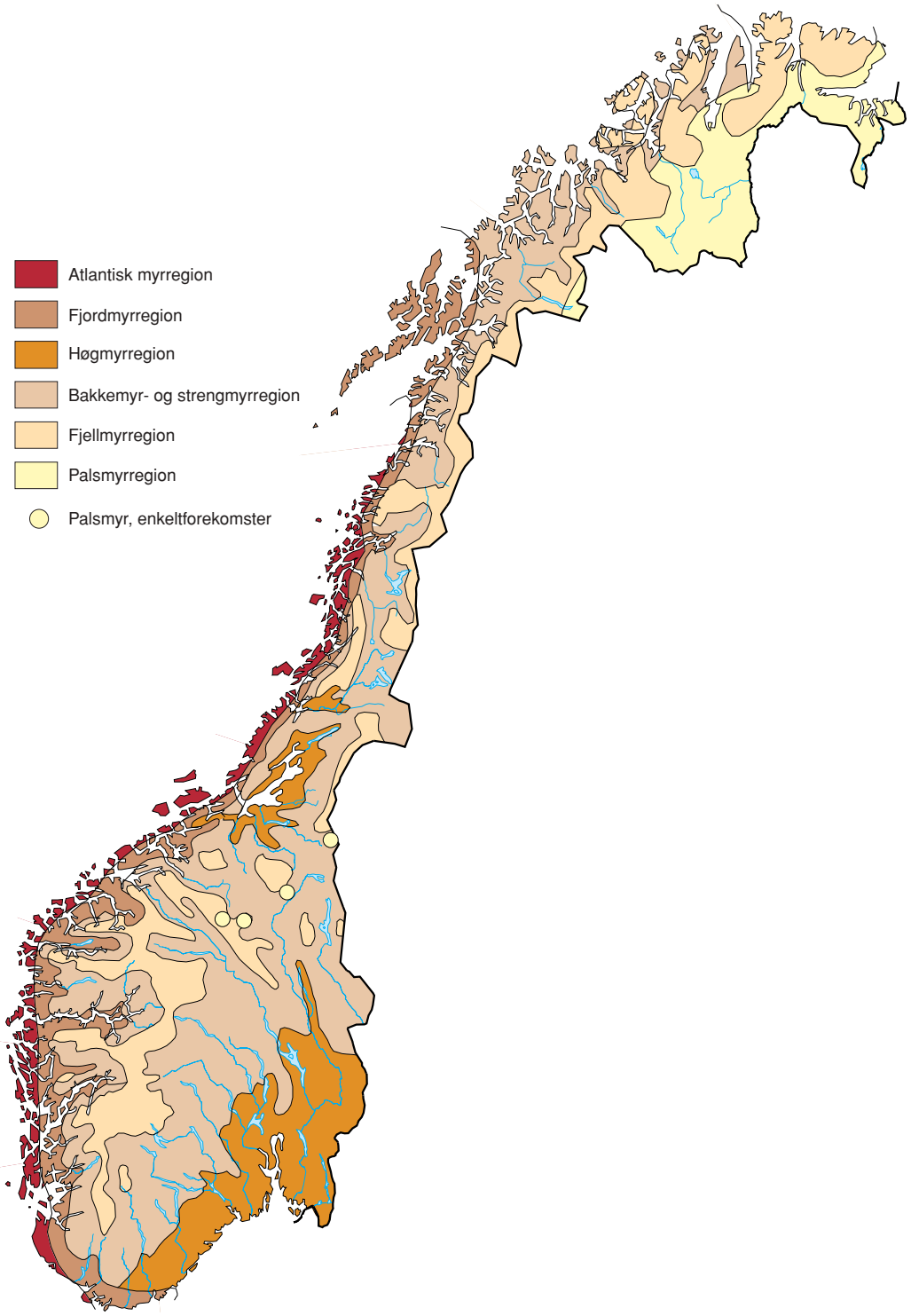
Utbredelse

Fennoskandia er blant de områdene i verden som har mest myr, og omtrent 10% av Norges landareal er myr. Størst arealandel av myr finner vi i de nordlige deler av Østlandet, de indre delene av Midt-Norge, samt indre deler av Finnmarksvidda. Det er mer myr under skoggrensa enn i fjellet, der myrene er begrenset til lavalpin vegetasjonssone.

Det er svært lite myr i nemoral sone og lite i boreonemoral sone, og de myrene som finnes er i stor grad berørt av inngrep. Det er noe mer myr i sørboreal, mens de største arealene finnes i mellom- og nordboreal sone, hvor denne naturtypen i flere fylker utgjør 20-40% av arealet.

Hovedutforminger

Det er flere ulike måter å klassifisere myr på; etter dannelsesmåte, hydrologi, utforming (morfologi), vegetasjon mm. Som nevnt ovenfor kan myrene deles i de to hovedtypene jordvannsmyr og nedbørsmyr. Etter utforming og hydrologi deles nedbørsmyrene inn i høgmyr med flere undertyper, samt terrengdekkende

Figur 5.2: *Kart over myrregionene i Norge basert på utbredelsen av myrtyper og myrenes vegetasjon og flora (fra Moen 1998)*

myr. Jordvannsmyrene deles i flatmyr, bakkemyr og strengmyr. Blandingsmyr består av både jordvannsmyr og nedbørsmyr, der palsmyr er en type.

Ved en videre inndeling etter vegetasjon og næringstilstand blir jordvannsmyrene inndelt i fattigmyr, intermediær myr og rikmyr. Rikmyr deles gjerne i middelsrik og ekstremrik (kalkmyr). For nærmere beskrivelse av myrtypene vises det til «Vegetasjonstyper i Norge» (Fremstad 1997), «Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon» (Moen 1998) og «Truete vegetasjonstyper i Norge» (Fremstad og Moen 2001). Vedlegg 4 gir en oversikt over truete vegetasjonstyper i naturtypene.

Naturtypen Kilde og kildebekk, hvor vegetasjonen er direkte knyttet til fremspring av grunnvann, er plassert under hovednaturtypen myr, da mange av artene her er felles med myrtypene. Den skjøtselsbetingede myrtypen «beite- og slåttemyr» er ført opp under hovednaturtypen kulturlandskap.

Biologisk mangfold

Myrene har både direkte og indirekte betydning for det biologiske mangfoldet. Mange arter er direkte tilknyttet myr. Myrene har også viktig funksjon som vannmagasin, og myrenes svampeffekt bidrar til at bekker og elver i skog og kulturlandskapet ikke blir tørrlagte i perioder med lite nedbør. Myrene har også en vesentlig renseeffekt på vannet på grunn av den lange oppholdstiden.

Rikmyrene har et vesentlig større artsmangfold enn f.eks. nedbørsmyrene. Rikmyrene ble sett på med interesse i landbrukssammenheng og ble grøftet først, derved er en stor andel av rikmyrene i dag omgjort til dyrket mark eller skog.

Torvmosene er myrenes spesialister framfor noen annen plantegruppe og er spesielt tilpasset de økologiske forholdene her ved at de hele tiden vokser oppover og dør nedenfra. Relativt få moser som er knyttet til myr står oppført på rødlisten. Fire myrmoser er klassifisert som direkte trua (E); krusøremose, sumpflik, bleikmøkkmose og polarrundmose. Tre myrmoser er vurdert som sårbar (V); fjellgittermose, kjeldestjernemose og trøndertorvmose. (Se nærmere beskrivelse i «Truete vegetasjonstyper i Norge», Fremstad og Moen 2001.)

Traner. Foto: Kjell Erik Moseid

Når det gjelder karplanter på myr, opptrer ikke disse i samme artsantall som mosene. På nedbørsmyr finnes det ca. 20 arter, mens rikmyr kan romme ca. 100 arter. De aller fleste av de rødlistede karplantene som er knyttet til myr, har tilhørighet på rikmyr. Eksempler på arter er myrflangre, honningblom, knottblom, svartkurle, huldrestarr og flatsivaks (nær sjøen).

Myrene har stor betydning som leve- og funksjonsområde for mange fuglearter. F.eks. ligger oftest spillplassene for orrfugl på myrer i skoglandskapet. Mange av vadefuglene hekker på myrer av ulike slag, og er den gruppen av fugl som i størst grad er avhengige av myr. Noen arter er lite kravfulle mht. fuktighet og næringsstatus, og er mest avhengig av det åpne (myr) landskapet (f.eks. vipe, småspove), mens andre er mer avhengige av myr med god næringsstatus (f.eks. dobbeltbekkasin, brushane). Forekomsten av åpent vann vil øke mangfoldet av vadefugl betraktelig. For noen er det tilstrekkelig med svært våte parter, overvann og små myrpytter (f.eks. Tringa-snipene), mens andre må ha litt større vannansamlinger eller småtjern (f.eks. svømmesnipe). Fjellmyrløper finnes bare på myrer som er så bløte at de er tilnærmet ufremkommelige. Også en art som trane krever vann eller svært fuktige partier for å plassere reiret.

I større høyereliggende myr og heiområder med innslag av vier, kan en også treffe på arter som myrhauk og jordugle (sistnevnte vanligvis bare i smågnagerår).

Av fuglearter på rødlista som i større eller mindre grad er tilknytta myrlandskap er dverggås og sørlig myrsnipe oppført som direkte trua (E), mens myrhauk, fjellmyrløper, dobbeltbekkasin, sædgås og trane er oppført i lavere kategorier. Rødstilk og myrsnipe er norske ansvarsarter.

Når det gjelder insektfaunaen på norske myrer er kunnskapen sparsom. Det er karakteristisk at av 778 rødlistede billearter er det bare 8 arter (3 løpebiller og 5 kortvinger), som er knyttet til myr. Innen gruppen øyenstikkere er følgende rødlistede arter å regne som myrarter: *Aeschna subarctica, Somatochlora alpestris, S. arctica, S. flavomaculata, S. sahlbergi* og *Coenagrion lunulatum*.

I europeisk sammenheng kommer mange av de typiske myrartene av insekter og planter på rødlister i Danmark og Tyskland. Norge har på denne måten et internasjonalt ansvar for å trygge denne faunaen.

Grunnlag for prioritertering av naturtyper

Forekomsten av myr og hvor truet/sårbar de ulike myrtypene er, varierer i de ulike landsdelene. Det er valgt ut fem naturtyper av myr og kilde, hvorav de to første er samlesekker for myrer i landsdeler. I tillegg er slåtte- og beitemyr ført opp under kulturlandskap. I disse vil det variere fra region til region hvilke myrtyper som er aktuelle å kartlegge. Eksempelvis har alle myrer i nemoral sone, samt større ugrøftede myrer i boreonemoral og sørboreal sone, en så sterk tilbakegang at det er aktuelt å kartlegge alle gjenværende forekomster. I nemoral sone er det aktuelt å kartlegge alle myrforekomster, også de som er noe grøftet eller er skadet på andre måter, men som fortsatt har myrkarakter. Under hovedtypene lavlandsmyr i innlandet og kystmyr er undertyper av viktige myrtyper prioritert, som høgmyr og terrengdekkende myr. Palsmyr er skilt ut som egen myrtype. Rikmyr er delt i tre undertyper, i tråd med tilrådingene i Truete vegetasjonstyper (Moen et al. 2001). Rikmyrene er tatt med fordi de er sjeldne i de fleste deler av landet, og ut fra artsmangfold og sjeldne arter. Kilde og kildebekk er en naturtype som er knyttet til fremspring av grunnvann.

En nærmere forklaring kommer under de ulike naturtypene.

Litteratur

Direktoratet for naturforvaltning 1997. Overvåking av biologisk mangfold i åtte naturtyper. DN-utredning 1997-7.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. - NINA Temahefte 12: 1-279. (Inndeling av myr etter vegetasjon, også annet fagstoff om myr, f.eks. om myrslått)

Fremstad, E. og Moen, A. 2001. Truete vegetasjonstyper i Norge. - Univ. i Trondheim Vitensk.mus. Rapp. Bot.Ser. 2001-4: 1-231. http://www.ntnu.no/vmuseet/botavd/rapp2001_4.pdf

Moen, A. 1983. Myrundersøkelser i Sør-Trøndelag og Hedmark i forbindelse med den norske myrreservatplanen. K.Norske Vidensk.Selsk. Mus. Rapp. Bot.ser. 1983 4: 1-138.

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss. 1-199. (Generell beskrivelse av naturtypen, utbredelseskart for større myrer, begrepsforklaring, mm.).

Moen, A. & Singsaas, S. 1994. Excursion guide for the 6th IMCG field symposium in Norway 1994. Univ. i Trondheim Vitensk.mus. Rapp. Bot.Ser. 1994-2: 1-159. (Oversikt og mange referanser)

Vorren, K-D. 1979. Myrinventeringer i Nordland, Troms og Finnmark, sommeren 1976, i forbindelse med den norske myrreservatplanen. Tromura Naturvit. 3: 1-118.

Økland, R.H. 1989. Hydromorphology and phytogeography of mires in inner Østfold and adjacent part of Akershus, SE Norway, in relation to regional variation in SE Fennoscandian mires. Opera Bot. 96: 1-122.

Registreringer i tilknytning til de fylkesvise verneplanene gir både oversikt over lokaliteter og annen relevant litteratur for fylkene.

Intakt lavlandsmyr i innlandet A07

(endret) Nemoral-sørboreal

Kartleggingsstatus: Middels

Intakte myrtyper i lavlandet i Sør- og Midt-Norge, med unntak av kystområdene (oseaniske områder, kystmyr). Rikmyr, kilde og kildebekk (se egne fakta ark) kan inngå.

Myrtypene kan være vanskelige å skille, og siden myrene i lavlandet i Sør-Norge (nemoral, boreonemoral og sørboreal sone) har vært i sterk tilbakegang, er det hensiktsmessig å bruke denne breie «typen» i denne sammenheng. Naturtypen «Lavlandsmyr i innlandet» vil derfor være en fellesbetegnelse på myrlokaliteter som er viktige for det biologiske mangfoldet, fordi den har spesielt viktig landskapsøkologisk funksjon, er lokalt eller regionalt sjelden, eller på andre måter utmerker seg i biologisk mangfold-sammenheng.

Spesielt er det lite myr igjen i nemoral og boreonemoral vegetasjonssone, og i områder av sørboreal sone med stor grad av landbruksmessig utnyttelse og/eller tett befolkning. I slike pressområder inkluderes intakte myrsystemer som er større enn 5 daa. Ellers settes grensen for registrering ved 50 daa. Det kan være vanskelig å avgjøre hva som er intakte myrsystem, og kravet til urørthet er ikke absolutt. Myrer med restaureringspotensial inkluderes.

Utforminger

- Velutviklet høgmyr. Dette gjelder hvelvet nedbørsmyr med kantskog og lagg. Spesielt viktige er konsentrisk høgmyr (høgste punkt i sentrum, og strukturene i sirkler), eksentrisk høgmyr (høgeste punkt nær ene kanten, og strukturene mer eller mindre på tvers eller halvsirkel) og andre regelmessig oppbygde høgmyrer (se Moen et al. 2001).
- Blanding mellom ombrotrofe og minerotrofe myrtyper. Dette er vanligste utforming av lavlandsmyrene, og det kan inngå ombrotrofe partier som grenser mot høgmyr
- Flatmyr. Minerotrofe myrer, der rikmyr kan inngå.

Se også vedlegg 4 med oversikt over truete vegetasjonstyper i naturtypene.

Eksentrisk høgmyr i et jordbrukslandskap. Lokaliteten på bildet trues av grøfting. Foto:Georg Bangjord

Utbredelse

Primært i nemoral og boreonemoral sone i innlandet.

Hvorfor er naturtypen viktig?

En rekke arter i vår flora og fauna har myra som sitt eneste levested. Mange av disse artene kan være sjeldne og omfattes av rødlista, det gjelder spesielt karplanter og insektarter, men også mange fuglearter.

Noen av myrtypene er naturtyper som er regionalt/nasjonalt sjeldne pga. størrelse, spesiell utforming e.l.

Mange myrer har en spesiell landskapsøkologisk funksjon.

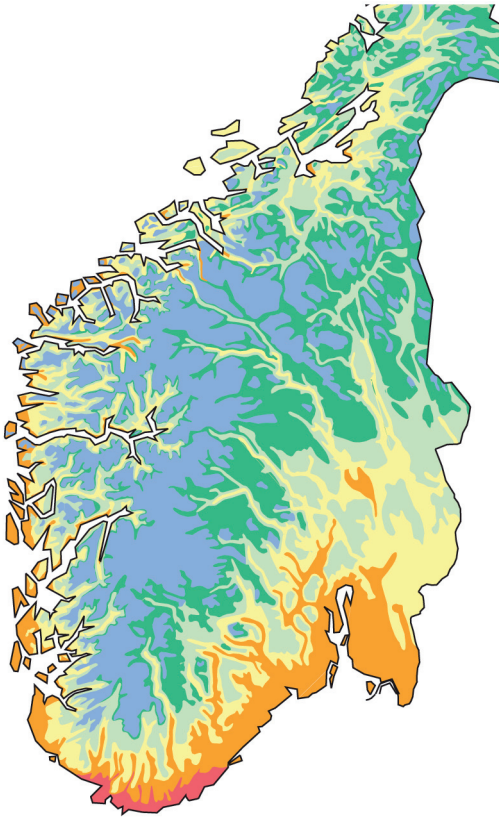
Nedbørsmyrene får næring bare fra nedbøren, og de er derfor spesielt viktige i naturovervåking.

Sjeldne arter

Norge har Europas rikeste torvmoseflora, med sjeldne arter, bl.a. trøndertorvmose. Klokkesøte er et eksempel på en sørlig art knyttet til myr og fukthei. En rekke fuglearter er avhengig av større myrarealer i hekkeperioden, som bl.a. rødlistearten trane, og ellers bl.a. enkeltbekkasin, rødstilk, vipe og storspove. Myrene er også viktige spillplasser for orrfugl.

Trusler/sårbarhet

Store arealer med myr i lavlandet har blitt oppdyrket eller grøftet i jord- og skogbrukssammenheng. I tillegg har mange myrområder forsvunnet eller blitt skadet pga. vassdragsreguleringer og veibygging. I noen deler av landet er flere av myrtypene på denne måten blitt så sterkt redusert at de kan regnes som truete naturtyper. I mindre skala er ofte motorisert ferdsel skadelig.

Figur 5.3: *Kart som viser soner fra nemoral til sørboreal i Sør-Norge (for forklaring av vegetasjonssoner se fig. 3.1).*

Identifikasjon av naturtypen

Høgmyrene identifiseres primært ut fra form. Nedbørsmyrene er artsfattige, og ingen art er eksklusivt knyttet til disse. En rekke arter er eksklusivt knyttet til jordvannsmyrene i lavlandet, f.eks. toppstarr og dikesoldogg. Ellers vil naturtypen omfatte mange forskjellige myrtyper og med variert vegetasjon (fra nedbørsmyr til ekstremrik vegetasjon).

Der hvor det er aktuelt å kartlegge ugrøftede myrer, kan disse identifiseres f.eks. ved bruk av Økonomisk Kartverk og flybilder. Landbrukskontoret i kommunen har vanligvis god kunnskap om myrenes status.

Avgrensing og prioritering

Myrer som er uten store tekniske inngrep og myrer i intensivt drevne jordbrukslandskap prioriteres. Der det er lite myr bør også myr med mindre eller moderat menneskelig påvirkning vurderes dersom de hydrologiske prosessene vurderes som relativt intakte.
Intakte høgmyrer representerer «byggverk» av torv der det er av største viktighet at de hydrologiske forholdene ikke endres. Buffersoner må hindre endrede grunnvannsforhold for myra.

Viktig: Myr >5 daa som er intakte eller med mindre eller moderat menneskelig påvirkning i nemoral og boreonemoral sone. Tilsvarende myr over 50 daa i sørboreal sone og i pressområder i mellomboreal sone.

Svært viktig: Intakt høgmyr i alle størrelser, og intakt myr > 50 daa i nemoral og boreonemoral sone, eller i det intensivt drevne jordbrukslandskap.

Registreringer/støttelitteratur

Registreringer i tilknytning til de fylkesvise verneplanene gir både oversikt over lokaliteter og annen relevant litteratur for fylkene.

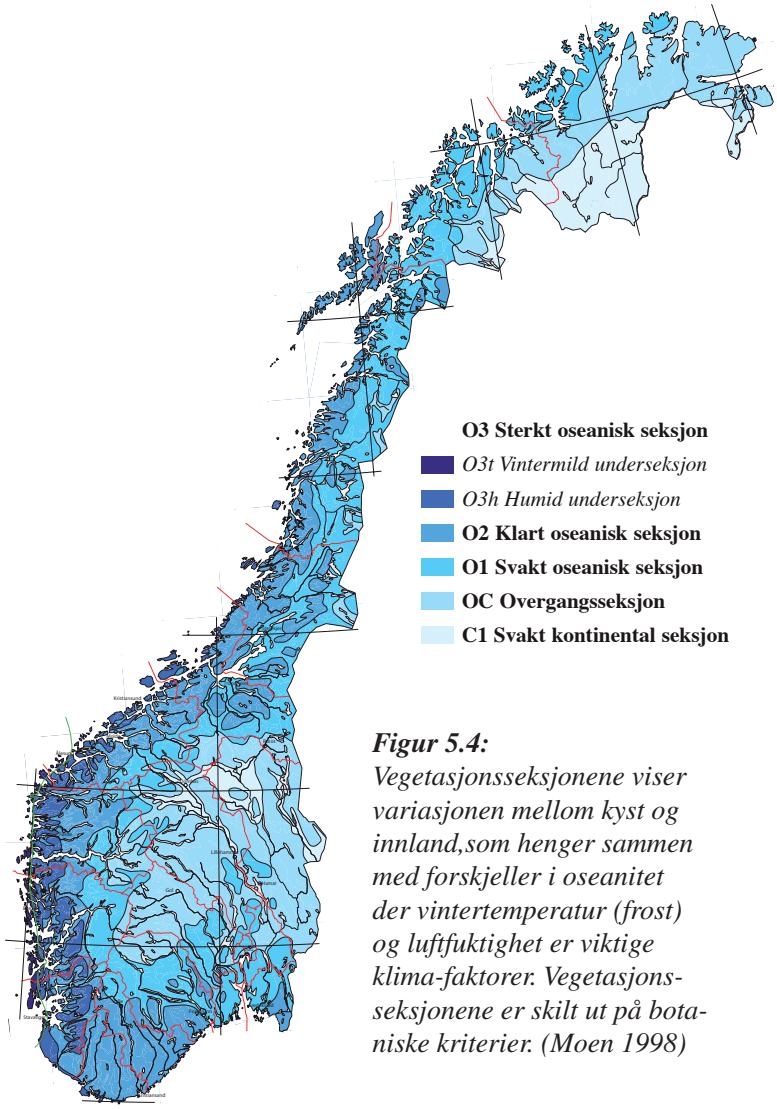
Se ellers hovedkapitlet for myr.

Kystmyr A08 (endret)

Intakt myr i ytre kystområder og andre oseaniske strøk

Kartleggingsstatus: Middels

Intakte myrtyper i kystområdene (oseaniske områder, mest O3-seksjonen, men og O2 (se fig. 5.4). Finnes mest i vegetasjonssonene boreonemoral-mellomboreal. Innen O2-seksjonen finnes terrengdekkende myr i nordboreal sone (f.eks. i Trøndelag). Myrer i alpin sone er mindre aktuelle.

Figur 5.4: *Vegetasjonsseksjonene viser variasjonen mellom kyst og innland,som henger sammen med forskjeller i oseanitet der vintertemperatur (frost) og luftfuktighet er viktige klima-faktorer. Vegetasjonsseksjonene er skilt ut på botaniske kriterier. (Moen 1998)*

I kystområdene er det spesielt vanskelig å sette klare grenser mellom ulike typer myr, de glir gradvis over i hverandre, og videre over til fukthei og andre naturtyper. Siden myrene i kystområdene har vært i sterk tilbakegang, er det hensiktsmessig å bruke denne breie «typen» i denne sammenheng.

Større utforming av terrengdekkende myr. Foto: Asbjørn Moen.

Naturtypen «Kystmyr» vil derfor være en fellesbetegnelse på myrlokaliteter som er viktige for det biologiske mangfoldet, fordi den har spesielt viktig landskapsøkologisk funksjon, er lokalt eller regionalt sjelden, eller på andre måter utmerker seg i biologisk mangfold-sammenheng.

Spesielt er det lite myr igjen i boreonemoral vegetasjonssone langs kysten, og i områder av sørboreal sone med stor grad av landbruksmessig utnyttelse og/eller tett befolkning. I slike pressområder inkluderes intakte myrsystemer som er større enn 5 daa. Ellers settes grensen for registrering ved 50 daa. Det kan være vanskelig å avgjøre hva som er intakte myrsystem, og kravet til urørthet er ikke absolutt. Myrer med restaureringspotensial inkluderes.

Utforminger

- Velutviklet terrengdekkende myr. Domineres av nedbørsmyr og dekker landskapet som et teppe (teppemyr), dette gjelder både høydedrag, platåer og skråninger.
- Høgmyr (kalt atlantisk høgmyr). Dette gjel-

der hvelvet nedbørsmyr uten kantskog, og ofte med utydelig lagg. Høgmyrpartier glir jevnt over i andre typer, og det er ofte umulig å sette klare grenser.
- Jordvannsmyr. Her finnes flatmyr, bakkemyr og overgangstyper mot (og mosaikker med) fukthei.
- Blanding mellom nedbørsmyr og jordvannsmyr. Dette er vanlig utforming av lavlandsmyrene, med mosaikker av, og overgangstyper mot de rene typene.

Se også vedlegg 4 med oversikt over truete vegetasjonstyper i naturtypene.

Hvorfor er naturtypen viktig?

Terrengdekkende myr og høgmyr i de mest oseaniske områdene dekker små arealer på det eurasiatiske kontinentet, og Norge har et spesielt ansvar. En rekke arter i vår flora og fauna har disse myrene som sitt eneste levested. Mange av disse artene kan være sjeldne og omfattes av rødlista.

Noen av myrtypene er naturtyper som er regionalt/nasjonalt sjeldne pga. størrelse, spesiell utforming e.l.

Mange myrer har en spesiell landskapsøkologisk funksjon.

Nedbørsmyrene får næring bare fra nedbøren og de er derfor spesielt viktige i naturovervåking.

Sjeldne arter

Norge har Europas rikeste torvmoseflora, med sjeldne arter. Den rødlistede orkideen myggblom er i stor grad knyttet til kystmyrene, spesielt i Nordland og Troms. Også innen andre plante- og dyregrupper er artsrikdommen stor.

Sørlig myrsnipe Calidris alpina schinziier oppført som direkte truapå rødlista. Den hekker på strandenger og torvmyrer langs kysten fra Vest-Agder og nordover til Møre. (Det er uklart hvilke underart fuglene i Midt-Norge har).

Trusler/sårbarhet

Store mengder torv (hovedsakelig til brensel) er tatt fra kystmyrene, og i tillegg er store arealer blitt grøftet i jord- og skogbrukssammenheng. I tillegg har mange myrområder forsvunnet eller blitt skadet pga. veibygging eller andre tekniske inngrep. I områder med liten myrdekning er alle, eller de fleste lavlandsmyrer ødelagt som naturlige systemer.

Identifikasjon av naturtypen

De oseaniske nedbørsmyrene huser mange arter som i mer kontinentale deler bare finnes på jordvannsmyr, f.eks. flekkmarihand (muligens et eget takson), rome og vortetorvmose. De terrengdekkende myrene identifiseres i tillegg til vegetasjonen ut fra form. Nedbørsmyrene er artsfattige, og ingen art er eksklusivt knyttet til disse. En rekke arter er knyttet til jordvannsmyrene i lavlandet, f.eks. toppstarr og dikesoldogg. Ellers vil naturtypen omfatte mange forskjellige myrtyper og med variert vegetasjon (fra nedbørsmyr til ekstremrik vegetasjon).

Der hvor det er aktuelt å kartlegge ugrøftede myrer, kan disse identifiseres f.eks. ved bruk av Økonomisk Kartverk og flybilder. Landbrukskontoret i kommunen har vanligvis god kunnskap om myrenes status.

Avgrensing og prioritering

Myrer som er uten store tekniske inngrep og myrer i intensivt drevne jordbrukslandskap prioriteres. Der det er lite myr bør også myr med mindre eller moderat menneskelig påvirkning vurderes dersom de hydrologiske prosessene vurderes som relativt intakte.

Viktig: Myr >5 daa som er intakte eller med mindre eller moderat menneskelig påvirkning i boreonemoral sone. Tilsvarende myr over 50 daa i sørboreal sone og i pressområder imellomboreal sone.

Svært viktig: Intakt terrengdekkende myr og høgmyr i alle størrelser, og intakt myr > 50 daa i boreonemoral sone, eller i det intensivt drevne jordbrukslandskap.

Registreringer/støttelitteratur

Registreringer i tilknytning til de fylkesvise verneplanene gir både oversikt over lokaliteter og annen relevant litteratur for fylkene.

Se ellers hovedkapitlet for myr.

Palsmyr A04

Kartleggingsstatus: Middels

Palsmyr er en type blandingsmyr med torvhauger (palser) med en kjerne av torv og islinser som holder seg frosset gjennom hele sommeren. Palsmyr er således en type permafrost. Palsene kan være fra noen desimeter til 6-7 meter høye. De er for størstedelen nedbørsmyr, og de ligger som øyer i minerotrofe myrpartier.

Viktige utforminger

Palsmyrer er en særegen naturtype med begrenset utbredelse. Rødlistearter som lappstarr og lappmjølke er ofte registrert ved palser.

På palsene vil vegetasjonstype-utformingen (etter Fremstad 1997) Ombrotrof tuemyr «dvergbjørk-rusttorvmoseutforming» (J2b) vanligvis dominere.

I følge truete vegetasjonstyper i Norge (Fremstad og Moen 2001) regnes palsmyr som sterkt truet (EN), og akutt truet (CR) i Sør-Norge.

Utbredelse

Palser forekommer bare i områder med årsmiddeltemperatur under -1O C. I Norge har vi en palsmyrregion i Finnmark og indre Troms. I tillegg finnes enkeltforekomster i høyereliggende kontinentale deler av Sør-Norge.

Se også vedlegg 4 med oversikt over truete vegetasjonstyper i naturtypene.

Hvorfor er naturtypen viktig?

Palsmyrer av en viss størrelse og utforming er en sjelden naturtype. I internasjonal sammenheng har Norge et særskilt ansvar for naturtypen, som er svært sjelden i Europa.

Velutviklet pals. Foto: Georg Bangjord.

Sjeldne arter

Palsmyr har ofte mye veksling mellom tørrere og våtere partier med vannpytter og mudderflater og er attraktive for flere arter vadefugler. Finnmark fylke har hovedtyngden av hekkeområdene for sotsnipe, lappspove og kvartbekkasin. Alle tre er arter som vi gjerne finner på palsmyr.

Trusler/sårbarhet

Mange myrområder har forsvunnet eller blitt skadet pga. vassdragsreguleringer og veibygging. I mindre skala er ofte motorisert ferdsel skadelig pga. erosjonsproblemer og langvarige spor. Palsmyrene er sårbare for klimaendringer, særlig i ytterkanten av sitt utbredelsesområde (f.eks. i Sør-Norge) er de truet ved økte temperaturer.

Identifikasjon av naturtypen

Palsenes særegne utforming og begrensede utbredelse gjør dem relativt lette å identifisere. Mange av de beste utformingene er kartlagt gjennom registreringene for verneplan myr. Se ellers figur side 5-10.

Avgrensing og prioritering

Viktig: I utgangspunktet vil alle palsmyrer som er mer eller mindre intakte være viktige.

Svært viktig: Store platåpalser (kan bli 100 x100 m) og velutviklede myrkomplekser medmosaikk av smeltede palser, nyetablerte palserog kuppelpalser i Finnmark. I indre Troms ogSør-Norge vil alle palsmyrer være svært viktige.

Registreringer/støttelitteratur

Registreringer i tilknytning til de fylkesvise verneplanene gir både oversikt over lokaliteter og annen relevant litteratur for fylkene.

Granmo, A. 1988. Goatteluobbal – et våtmarksområde i Kautokeino. Botaniske verdier. Tromura Naturvitenskap 64. 59 pp.

Hofgaard, A. 2004. Etablering av overvåkningsprosjekter på palsmyr. NINA oppdragsmelding 841. 32 pp.

Sollid, J.L. & Sørbel, L. 1998. Palsa Bogs as Climate Indicator Examples from Dovrefjell, Southern Norway. Ambio Vol. 27 No. 4: 287-291.

Vorren, K.-D. 1972. Stratigraphical investigations of a palsa bog in northern Norway. A starte 5: 39-71.

Åhman, R. 1977. Palsar i Nordnorge – en studie av palsars morfologi, utbredning och klimatiska förutsättningar i Finnmarks och Troms fylke. Meddelanden från Lunds Universitets Geografiska Institution, Avhandlingar 78. 165 pp.

Se ellers hovedkapittel på myr.

Rikmyr A05

Intermediærmyr og rikmyr i lavlandet, ekstremrikmyr i høyereliggende områder

Kartleggingsstatus: Middels

Jordvannsmyrer hovedsakelig på baserik berggrunn. Bunnsjiktet domineres av andre moseslekter enn torvmose, og minst én av de følgende artene inngår: myrstjernemose, rødmakkmose, stormakkmose. Feltsjiktet domineres ofte av grasvekster.

Spesielt i lavlandet er rike myrer i dag sjeldne. På middelsrik myr er jåblom, sveltull, breiull og de nevnte moseartene gode karakterarter. Eksempler på karakteristiske arter for ekstremrikmyr er brunskjene og sotstarr.

Viktige utforminger

Det er ofte glidende overganger mellom intermediær og rik myrvegetasjon. Og her er de sett under ett. Her følges framstillingen i Moen et al. (2001), der det skilles mellom tre typer av truet myrvegetasjon (her tre utforminger):

- Rik (inkl. intermediær) skog-/krattbevokst myr
- Åpen intermediær- og rikmyr i lavlandet
- Ekstremrikmyr i høyereliggende områder (mellomboreal – lavalpin).

Rikmyrvegetasjon (M) og intermediær vegetasjon (L) deles i flere vegetasjonstyper (se f.eks. Moen 1983, Fremstad 1997).

Se også vedlegg 4 med oversikt over truete vegetasjonstyper i naturtypene.

Mange rikmyrer (inkl. intermediærmyr) har opp igjennom tidene blitt utnyttet i myrslått. Slike myrer som holdes i hevd, skal plasseres under naturtypen «slåttemyr» i kulturlandskap.

Utbredelse

Rike myrer kan en finne over hele landet, fra kysten til høgfjellet. I lavlandet i Sør-Norge er forekomsten av rike myrer blitt så begrenset at de viktigste lokalitetene nå er relativt godtkjent.

Rikmyrene kan være rike på orkideer.
Foto: Trond Arnesen.

Hvorfor er naturtypen viktig?

Flere arter på den norske rødlisten (bl.a. karplanter, moser og insekter) finnes utelukkende i rikmyr. Slike lokaliteter vil i lavlandet, og da spesielt områdene fra Rogaland langs kysten til Østlandet, ha avgjørende betydning for disse artenes fortsatte eksistens i landet. Særlig er de ekstremrike myrene fåtallige og har pga. sin spesielle flora og fauna en spesiell interesse.

Myrflangre. Foto:Øystein Søbye.

Sjeldne arter

Fattige myrer karakteriseres gjerne av et utvalg av 20-30 karplantearter, mens rikmyrer kan ha over 100 karplantearter. Den svært sjeldne orkideen myrflangre har sine siste forekomster i Norge knyttet til rikmyr på Østlandet. Av nordlige rødlistearter kan myrsildre, trillingstarr og finnmarksstarr nevnes. Generelt har de rikere myrtyper større mangfold av fugl enn de mer fattige. Eksempler på fuglearter som synes mer avhengige av rike myrtyper er brushane, dobbeltbekkasin og svømmesnipe (sistnevnte er også avhengig av åpent vann).

Trusler/sårbarhet

Rike myrer egner seg godt til oppdyrkingsformål, i motsetning til de næringsfattige nedbørsmyrene. Tørrlegging for oppdyrking eller skogplanting er derfor de viktigste truslene. I de tettest befolkede områdene av landet er mange av disse myrarealene blitt fåtallige og små i areal. Slike områder er også sårbare for tilfeldige inngrep som kan true deres eksistens, som f.eks. veibygging og gjengroing som følge av drenering av omgivelsene.

Identifikasjon av naturtypen

Bunnsjiktet domineres av brunmoser, og minst en av følgende moser inngår: myrstjernemose, rødmakkmose, stormakkmose. Torvmosene utgjør en mindre andel. Rikmyrene er i feltsjiktet vanligvis dominert av gras og starr (graminider).

Karakteristiske arter for rikmyr er f. eks. svarttopp, breiull, tvebustarr og gulstarr, dessuten flere marihandarter og andre orkideer. I tillegg til disse artene inngår en rekke eksklusive arter i ekstremrikmyr, som nebbstarr, myrflangre og brunskjene i sørlige lavlandsområder, og sotstarr, agnorstarr, myrtust, gullmyrklegg, gulsildre og orkidearter som blodmarihand, lappmarihand og brudespore i høyereliggende områder. Flere mosearter er og knyttet til de ekstremrike myrene, og det inngår rødlistearter (se Moen etal. 2001).

Det henvises ellers til de fylkesvise myrrapportene (eks. Moen 1983), Moen & Singsaas (1994) og Fremstad (1997).

Avgrensing og prioritering

Ved avgrensning av myrområder er det viktig at grensen legges inne på fastmark ovenfor myra. Ofte har myrkantene (overgangen myr-fastmark) spesielt artsrikt planteliv.

Viktig: Alle intakte rikmyrer under skoggrensen. I områder med mye rik eller intermediær myr kartlegges bare de rikeste myrene eller de over 50 daa.

Svært viktig: Intakte rikmyrer over 50 daa i lavlandet (til og med sørboreal sone). Lokaliteter som er særlig velutviklet eller har særlig stor artsrikdom. I områder med lite rikmyr kan også intakte mindre myrer tas med.

Registreringer/støttelitteratur

Registreringer i tilknytning til de fylkesvise verneplanene gir både oversikt overlokaliteter og annen relevant litteratur forfylkene.

Se ellers hovedkapitlet for myr.

Kilde og kildebekk under skoggrensen A06

Kartleggingsstatus: Dårlig

Naturtypen utgjøres av rike kilder (oppkommer/grunnvannsframspring) og bekkestrekninger nedstrøms kilder, karakterisert av jevn vannføring (aldri uttørring), jevn vanntemperatur og høyere kalkinnhold enn omkringliggende naturtyper. Kildene opptrer ofte i kontaktsonen fastmark/myrkant, gjerne i tilknytning til kalkrike skogstyper og rikmyr. Selve kilden/kildekantener karakterisert av en spesiell mosevegetasjon dominert bl.a. av kildemosearter og tuffmoser.

Viktige utforminger

- Kilder i lavlandet (opp til og med sørboreal sone)
- Kilder over sørboreal sone

Kilder deles etter Fremstad (1997) inn i 2 vegetasjonstyper (N1 og N2). Alle lavlandskilder er vurdert som sterkt truet (EN) (Fremstad og Moen 2001).

Se også vedlegg 4 med oversikt over truete vegetasjonstyper i naturtypene.

Utbredelse

Sjelden naturtype (særlig i lavlandet), men vid utbredelse, trolig i alle deler av landet.

Hvorfor er naturtypen viktig?

Naturtypen er sjelden og har en spesiell hydrologi og vannkjemi, og meget stabile økologiske forhold (kontinuitet). Trolig relativt lavt artsmangfold, men mange arter som ikke finnes ellers i vassdraget. Selve kildeframspringet har ofte en spesiell og artsrik moseflora.

Sjeldne arter

Kildeframspringet og kildekanten har innslag av sjeldne og spesialiserte mosearter som f.eks. tuffmoser. Organismer knyttet særlig til kildebekker er lite kjent, men enkelte mindre vannkalvarter, samt enkelte arter av «bekkebiller» er kjent fra kilder/kildebekker.

Kildefremspring med kildemose-arter og gulsidre. Foto:Jon Arne Sæter

Trusler/sårbarhet

Trusselgraden er relativt liten i fjellet og i mange skogsområder, men sterkt utsatt for drenering og bekkelukking i kulturlandskapet. Kildeframspring i tilknytning til myr er ofte utsatt for grøfting. Naturtypen er sårbar overfor inngrep som terrengkjøring ved hogst.

Kalkkildemose er karakteristisk art i rike kilder. Foto:Kjell Ivar Flatberg.

Identifikasjon av naturtypen

Kilden har høyere kalkinnhold enn omkringliggende vannforekomster, og selve kilden/kildekanten er karakterisert av en spesiell mosevegetasjon dominert bl.a. av kildemosearter og tuff-moser. Kilder har ofte kulturhistorisk tilknytning, og kan identifiseres på grunnlag av kontakt med lokalkjente. Enkelte arter har tyngdepunkt i denne naturtypen og skiller mot andre typer, eks. myrtyper: Kildemjølke, kildevrangmose, kildemosearter, kaldnikke og kildetvebladmose.

Avgrensing og prioritering

Viktig: Stabile og velutviklete kilder og kildebekker.

Svært viktig: Stabile og velutviklede kilder og kildebekker i lavlandet (opp til og med sørboreal sone).

Registreringer/støttelitteratur

Stedfesta informasjon om kilder finnes bl.a. i oppdragsrapporter i forbindelse med vassdragsutbygging og forbindelse med inventeringer for reservatplaner for myr og våtmark.

Se ellers hovedkapitlet for myr.